

Božidar Mandić

KULTURA OSTRVA

Nisam za izolaciju naroda, država i političkih opcija, ali za individualnu – da! Kod nas je o ovoj temi veoma teško pisati i misliti jer smo već duže vreme okruženi osamom bez vizija (i viza), bez mogućnosti da opštimo, putujemo i razmenjujemo se. I dok je u svetu danas najrepresentativnije kako ekološki spasiti život na planeti, kod nas još sve rasprave stižu iz nacionalne raspolućenosti. A, opet, mene to intrigira, zašto ni evropski orijentisani ljudi niti nacionalno ne brinu o siromasima. O prirodi i da ne govorim. Ovde je to nonsens ili hereza. Dok smo svojevremeno branili potok i planinu u blizini našeg doma, jedan seljanin mi je rekao – „Koji će nam kurac ovalike šume i onako ne znamo šta da radimo sa njima“. Znam da taj prosti čovek nije čitao knjigu *Seča šuma* od Tomasa Bernharda, ali mogao bi – barem tako mislim – više da oseća pažljivost prema onome sa čime vekovima živi, sa „onim od čega sve počinje“.

Ovakav svet je protiv pojedinca. Ali i pojedinac bi trebalo da smogne snage i bude protiv ovako zatrovanog sveta. Više se lako ne razlikuje istina od laži, ali ni laž od laži. A takva laž vrlo brzo postaje legalna istina. Jer svet u kojem svi lažu ne može zakasnuti na kataklizmu. Pojedinac bi morao da ispali etički gnev i ukaže na postojanje dostojanstva u čovekovo glavi, a ne samo orijentisanu glad prema trbuhu. Kada me ljudi pitaju kako si, obično im odgovorim – dobro, ali angažovano patim jer ljudi zastrašujuće uništavaju prirodu. Ne želim da pasivno i samo intelektualno posmatram kapitalnu devastaciju nadmoćnog čoveka. Želim da se svemu tome suprotstavim. Zar ne peva budistička pesma: „Trči sam kao nosorog“. Intelektualci na vlasti ne žele da se danas u eri globalitarističkog zanosa i pomene umetničko robinzonstvo ili donkijhotstvo. Ono im je previše anahrono, a zaboravljaju da u svim vremenima samo personalna ostrva misli imaju šansu da prežive. „Danas biti angažovan“, veli Karl Štajner, „znači biti neprisutan“. Kakav je ovo svet u kojem se pitanjima postavljaju odgovori, a odgovorima izbegava odgovornost?

Teorija izolacije ili kultura ostrva mogli bi biti predlozi za očuvanje individualnosti. Treba se sakriti i pobeći od turbulencije sveta usmerenog ka izveštačenosti, serijalne misli i nasilja. Uleteli smo u „lančane reakcije“, po Berđajevu, pa sada samo plutamo po civilizaciji betonske otuđenosti, potrošačke nekulture, novca kao gurua, tehnologije kao predložka za vođenje ljubavi. Shvatio sam da čovek čak i ne juri za novcem, nego novac njega gura u iluzivni bezdan zavisnosti i zavidnosti. Količina manipulacije je toliko napredovala da nam čak ni naočari sa dioptrijom više ne pomažu. Čovek se opredelio za jednu vrstu dobrovoljnog ropstva. Loše mu je u „šarenom fašizmu“, a zaokružuje glasački listić sa – dobro mi je! Napredak je u svakom periodu istorije imao pozitivnu konotaciju, danas napredak znači survavanje. Eksploatacija savremenog čoveka upravo se odvija na dva principa, da se pretvoriš u nemoćnog glasača i potrošača. Raditi... raditi... i samo raditi... načelo je i fašizma i komunizma i kapitalizma. Tehnologija se osramotila jer nam je obećavala da ćemo sa njome manje i lakše raditi. A ispalo je obrnuto. Sada retko ko ne radi po četrnaest sati dnevno da

bi ishranio sopstveni i porodični besmisao. Fino! Ali šta ćemo sa životom ili sa samim sobom kada se jednog jutra probude slobodarske ćelije i ukažu nam na isceđenost i premor. Pitam se da li već sada neko preko nas živi, a mi samo odrađujemo svoj život – odživljujemo sopstvene (možda i poslednje) zalihe tkiva, kostiju i kože. Mediji su učinili da se globalna otuđenost poveća. Preko manipulacije mi živimo unakaženu istinu, lutamo i ne nadamo se nadi. Lakoumne serije i orkestralne sapunice nude nam umrtvljenje, ali mi satima ne ustajemo iz fotelje. Tojnbi kaže da jedan od velikih problema savremenog čovečanstva jeste patnja zbog nedostatka udaljenosti. Čovek danas ne sanja niti biva borhesovski sanjan, on čak ni ne zna da se šunja, nego se opredelio za predatost. Čovek u svim vremenima dobro vidi, loše odlučuje. Predispozicije čovekove jesu i uvek su bile psihologija masovnog ponašanja. Menjaju se valeri, oblače se razne uniforme, a najgore je ono kada nismo više mogli da razlikujemo boje komercijalnog militarizma. Zastrašujuća je nepismenost čoveka o sopstvenom identitetu. Čovek još ne shvata da čovek politike i bogaćenja ne poseduje svoje ja. Svi postajemo režimski službenici i farisejske ćate, kao i u svim drugim vremenima.

Zbog toga ukazujem na mogućnost ostrvskog načina života. Uostalom, zar jedno od imena Boga nije „Ja sam onaj koji je sam“... koji je sam. No to ne znači biti i sebičan, već potpun i svestan ljudske osobenosti. Istina je samoodabrani zbir odgovornosti. Izolovati se nije čin izgnanstva iz društva, već kultura distance naspram sveta koji se utopio u ponoru sopstvenih ambicija. Jung veli da ga niko nije primetio dok se nije usamio. Treba hrabrosti za opstanak na ostrvu sa samim sobom. Suočavanje i sagledavanje odmah pristigne. Samoća je katarza. Začas ostanemo u lošem društvu, a kompleksi da čovečanstvo može biti bolje iščeznu. Mnogo sam sati proveo sam živeći u šumi i uvek mi je u središtu duše bio drugi čovek ili zanos prema društvu. Ostvarenje poetike tada nailazi samo. Zato sam napisao jednu kratku pesmu koju ću ovog puta pretvoriti u proznu rečenicu – AKO SE ZAŽELIŠ LJUDI, NAJBOLJE JE DA SE USAMIŠ NA VRHU PLANINE I ČEKAŠ DA TE NEKO POSETI!

Na kraju krajeva, čovek nikad ne sme da se liši putovanja kroz samog sebe. Inkurziji kojoj krećemo nisu potrebni turistički elementi ni avionska karta, nego smelost da zaronimo u intuiciju nemanja. Po Blohu, upravo ono što nemamo treba da iznesemo iz sebe. Praznina u čoveku je neograničene dubine, ali tek u njoj pronalazimo suštastvenost punine. Na dnu je polazišna tačka za mukotrpnu izronjavanje kroz dubine, ali ono jedino daje podstrek za smisao i nadilazi zatečeni besmisao.

U dobu kada više ne postoje suvereniteti, svaki čovek je mala država. Vreme ličnih strategija i odgovornosti daju čoveku snagu da izdrži u tehnološkom paklu u kojem se čak i nada prži. Zbog toga mi se čini da pitanje naše opredeljenosti nije u tome da li da živimo evropski ili lokalno, već kako da te obe solucije proživimo filozofski i kvalitetno.